

КОЧО – ИВАН ВАЗОВ

Почти цялото творчество на класика на българската литература Иван Вазов е наситено със спомени за възраждането на българския дух. В голяма част от произведенията си авторът се връща към славното Априлско въстание, за да разкрие саможертвата и героизма на народа, отправил последен поглед и устрем към свободата. В българското Възраждане и неговия връх - Априлската епопея - Вазов търси и открива не само националната трагедия на своя народ, но и отделя място за светлите мигове от освободителната борба на българите, жадуващи своето избавление.

Възраждането започва с Паисий, за да завърши с Опълченците, като Вазов разглежда историята като процес на постепенно национално и революционно осъзнаване. Искрата, запалена от Паисий, преминава през братя Миладинови, през Раковски, Левски, братя Жекови, за да пламне с пълна сила у героите от ["Кочо"](#) и ["Опълченците на Шипка"](#),

които защитават с телата си свободата на своя народ. Историческият момент е изобразен чрез отделните етапи, през които преминава народното съзнание и съзнанието на неговите водачи. С възрожденски оптимизъм, обществен идеализъм и саможертва Вазов рисува образите на първите ни възрожденски дейци, показвайки ролята на личността за националното съзряване на народа

"Кочо" е една от най-популярните оди от "Епопея на забравените",

Обобщителните стихове "врагът от три дена наоколо храма//гърмеше отчаян" обхваща само онези последни дни, когато оцелелите перушци се събират в старата църква "Св. Архангел Михаил" и когато редовната войска с разрушителния си топ фактически вече от три дена е тук. Сюжетен център на одата е подвигът на Кочо Чистеменски, а за да се внуши неговото трагично величие, са нужни не толкова дълги исторически справки за предшествуващите събития, колкото сгъстена емоционална атмосфера. Малката поема за героичната гибел на Перушица започва направо от финалния момент - от най-напрегнатия и трагичен ден, от решителния и последен бой. И в неговото художествено изображение Вазов умело синтезира всичко нужно, за да се разбере кървавият подвиг на "черните сватбари".

В драматичния хаос на битката авторът подчертава преди всичко ония моменти, които носят ефекта на изненадата - в смисъл че са точно обратното на онова, което е обичайно, естествено, нормално. Именно майката, която най-много трепери за живота на своя син, му подава напълнената пушка. Именно жената, вълпъщение на всичко, свързано с мирновременния семеен живот, проверява дали в пушката на мъжа ѝ има барут. В широките уютни поли, където са люлели внучетата си, сега люшкащите се от старост бабички носят куршуми, треперещите ръце на старците търсят оръжие. А от женските гърди - символ на безсмъртното майчинско начало - вместо мляко струи кръв. В този предметно и дори натуралистично точен детайл авторът с романтична яркост синтезира цялата неестественост на ситуацията, събуждайки в сърцето на читателя онова чувство на законен човешки протест, на което ще даде израз в края на поемата. Много славни битки познава световната история, но по правило това са били битки на войници срещу войници или поне на мъже против мъже. А тук шепата и без това зле въоръжени и неопитни във военно отношение въстаници трябва да се сражават, обкръжени от своите майки, жени и деца, т. е. от всичко, което ги дърпа към спокойствието на мирния живот и за което се счита, че размеква мъжката десница. И не просто поради факта, че перушенската църква наистина е била пълна предимно с жени и деца и не само поради романтичния ефект погледът на художника се спира по-често върху поведението на жените, децата и старците, отколкото върху мъжете, които в края на краищата водят същинския бой. Тъкмо храброто държане на техните майки и любими помага на перушенските въстаници да посрещнат така достойно смъртта.

Изведнъж видяха там зидът съборен.” Открита вече за многочисления противник, последната крепост на въстаниците агонизира. Пред шепата омаломощени защитници на събраните в църквата жени и деца сякаш няма изход. Победата е явно на страната на тирана. Но ето, че неочаквано изходът е намерен. И се оказва, че перушенци все още могат да избират. Поне между позора и смъртта.

*Във тоя миг Кочо - простият чизмар,
наранен, отслабнал и бунтовник стар,
повика жена си - млада хубавица,
на гърди с детенце със златна косица, ...*

Изобразеният тук от художника исторически факт съдържа сам по себе си такъв трагичен заряд, че всеки опит той да бъде усилен с допълнителни ефекти само би намалил въздействената му сила. С усета на голям художник Вазов е почувствувал това и е нарисувал разигралата се кървава драма с необичайна за общия реторичен стил на одата простота. И тъкмо с тази внезапна простота на рисунъка, с тези ясни и чисти

линии на образите и жестовете, перото му завинаги запечатва в съзнанието ни подвига на Кочо Чистеменски, спасил гордостта на въстаналата Перушица.

В художественото виждане на автора Кочо е герой, слят със своята среда. В неговия подвиг намира израз героичната несломимост на перушенската съпротива и не случайно по-късно името му става неин синоним. Впрочем решаваща роля за това изиграва и самата Вазова поема с двойното заглавие "Кочо" и "Защитата на Перушица",